

הלכות ברכות סימן נב

ביאורים ומוספים

שגם אשה המתפללת בציבור יש לה לדלג מפסוקי דומרה.

סימן נב

דין מי ששָׁהָה לבוא לבית הכנסת עד ישתפח

[משנ"ב ס"ק א]

קְשָׁאֵינוּ מִתְפַּלֵּל עִם הַצְּבֹרִי.

1) אולם גם המתפלל ביחידות אם חושש שיעבור זמן קריאת שמע ותפילה, כתב האורח נאמן (סוף ס"ק א) שידלג מפסוקי דומרה.

ואף כדי להספיק לקרוא קריאת שמע בזמנה עם ברכותיה, כתב הגר"ח קניבסקי (דעת נוטה קריאת שמע תשובה ב) שכדאי שידלג מפסוקי דומרה, ואף שיכול לקרוא לפני התפילה שאז לא יצטרך אחר כך לדלג מפסוקי דומרה כדי לקרוא בזמנה.

[משנ"ב שם]

כְּלִי עֲלֵמָא מוֹדוּ דִּידְלָגָהּ בְּדִי לְהִתְפַּלֵּל בְּצִבּוֹרִי.

2) ואם לאחר שדילג רואה שיש לו עוד זמן להשלים מה שדילג, כתב בשו"ת אגרות משה (אורח ח"ב סי' טז) שמדויק מדברי המשנ"ב לעיל (סי' נא ס"ק טז) שצריך לחזור ולומר דוקא לפי סדר חקנת פסוקי דומרה.

3) וכן לגבי תפילת מעריב, אם מצא ציבור שכבר קראו קריאת שמע ורצו לעמוד בתפילה, כתב לקמן (סי' רלו ס"ק יב) שיעמוד להתפלל עממה, כיון שתפילה בציבור עדיפה על סמיכת גאולה לתפילה.

וכשמסער שיהיה לו אחר כך מניין אחר להתפלל עממה בלא דילוג, כתב הכף החיים (ס"ק א) שלא ידלג. וכן לענין תפילת ערבית, כתב המשנ"ב לקמן (סי' רלו ס"ק יב) שאף שכתב השו"ע שם (ס"ג) שאם איחר לתפילת ערבית ידלג על קריאת שמע וברכותיה ויעמוד לתפילת שמונה עשרה עם הציבור, מ"מ באופן שיכול להשיג מנין אחר, לא ידלג על קריאת שמע וברכותיה, אלא יתפלל במנין אחר ויסמוך גאולה לתפילה.

ומ"מ אם בגלל שיתפלל במנין אחר יצטרך לשנות את מקום תפילתו הקבוע, הורה הגרש"ז אויערבך (שיח הלכה ח"ב תשובה ד בתחילת הספר) שמוטב שידלג מפסוקי דומרה, כי כל שינוי במקום גורם קצת להפרעה בגוף התפילה.

ומנין המתפלל בקביעות בנץ החמה, והתחילו את התפילה מאוחר וחוששים שיפסידו את זמן הנץ החמה, הורה החזו"א (שיח תפילה עמ' תרצד, בשם הגר"נ קרליץ) שלא ידלגו מפסוקי דומרה, שציבור אין להם לשנות את סדר התפילה.

ולדלג מפסוקי דומרה כדי להתחיל שמונה עשרה יחד עם הש"ץ בחזרת הש"ץ, הסתפק בזה הפ"ג (א"א סוף הסימן). מאידך, הא"א (בוטשאטש, תחילת הסימן) כתב שגם בשביל זה ידלג, וכן הורה החזו"א (ארחות רבנו ח"ג עמ' רח), והוסיף, שידלג גם אם לא יספיק להתחיל עם הש"ץ אלא רק עם אחד מהציבור שעדיין עומד בתפילה, כיון שגם זה נחשב לתפילה בציבור.

ואשה המתפללת בציבור, דעת הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה תפלה פ"ה דבר הלכה אות ד) שלא תדלג מפסוקי דומרה כדי להספיק להתפלל תפילה בציבור, כיון שאינה חייבת בתפילה בציבור, מאידך, הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל פ"ב הע' מוח) כתב

[משנ"ב ס"ק ב]

אַחַר שְׁנֵינִים הִתְפַּלֵּין עַל רִאשׁוֹי.

4) וכמו שכתב לקמן (סי' סו ס"ק מ) שיש להעדיף קריאת שמע ותפילה עם תפילין על פני תפילה בציבור.

[משנ"ב ס"ק ה]

דְּבִשְׁתָּה מְחִיב לומר "נשמת" 5).

5) ואם שכח ולא אמר 'נשמת', כתב לקמן (סי' רפא ס"ק ב) שאינו חייב לאומרו אחר התפילה. אמנם אם התחיל 'שתבח' אבל עדיין לא אמר 'ברוך אתה ה' אל מלך' וכו', כתב בביה"ל שם (ס"א ד"ה ובכל) שיחזור לומר 'נשמת' וימשיך כסדר. ואם נזכר לאחר 'שתבח' שלא אמר 'נשמת', ראה מה שכתבנו בביה"ל שם.

[משנ"ב שם]

וּמוֹטֵב שְׂדִילָג מִזְמוֹרִים.

6) אולם לגבי 'הכל יודוך' או 'לאל אשר שבת', כתב לקמן (סי' רפא ס"ק ג) שלא ידלג עליהם כדי להתפלל בציבור, כיון שכך הוא נוסח הברכה. וראה שם שכתבנו שגם 'א-ל אדון' לא ידלג.

[משנ"ב שם]

יָאֵם אֵין לוֹ שְׁהוּת קָלֵל, יֵאמֶר כְּרוֹךְ שְׁאָמֵר וְהִלְהָה לְדוֹד וְנִשְׁמַת לִישְׁתַּבַּח.

7) וכן מי שמחויב לירד לפני התיבה ואין לו זמן לומר כל פסוקי דומרה, כתב לקמן (סי' נג ס"ק ד) שיאמר על כל פנים 'ברוך שאמר', 'אשרי' (ובשבת גם 'נשמת') וישתבח.

[משנ"ב ס"ק ח]

כִּי אִם קִדְּם הִתְפַּלְּהָה.

8) ולהשלים לאחר התפילה מה שדילג מפסוקי דומרה, כתב החיי אדם (כלל יט ס"ה) שיאמרם אחרי התפילה, והגר"ח קניבסקי (ארחות ישר תפלה עמ' צה) כתב שחייב להשלים מיד לאחר התפילה, והוסיף (אשי ישראל פט"ז הע' נו) שמה שכתב החפץ חיים (מחנה ישראל פ"א ה"ח) שמן הראוי להשלים, ומשמע שאינו חובה, הוא רק למי שדחוק ביותר [שם כתב את דבריו כהנהגות לאנשי צבא]. אמנם, בדעת הב"י כתב הערוך השלחן (ס"ד) שיכול להשלים אחרי התפילה, אך אינו חייב.

ולענין המזמורים שמוסיפים בשבת, כתב לקמן (סי' רפא ס"ק ג) שאין חייב להשליםם לאחר התפילה.

[משנ"ב ס"ק ט]

אִם לֹא אֶמְנֵן קִדְּם הִתְפַּלְּהָה.

9) ולדעת הגרש"ז אויערבך (שיח הלכה תשובה ה) אמירת ברכות השחר קודם התפילה עדיפה מאמירת שאר פסוקי דומרה חוץ מ'ברוך שאמר' 'אשרי' ו'ישתבח'. אולם דעת הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל בסוף הספר תשובה לו) שיש לדחות את ברכות השחר לאחר התפילה.

יום ג' ד' חשון תשע"ו

פ באר הגולה

הלכות ברכות סימן נב

נב דין מי ששקה לבוא לבית הכנסת עד ישתבח, ובו סעיף אחד:

א הנהגות מקומי
ב שם ספר התורה
ב טור בשם רב
ג טור בשם
ד רבנו יונה בשם
ה רבנו

א (א) אם בא לבית הכנסת ומצא צבור (ב) בסוף פסוקי (ב) (ב) דומרה (ג) אומר 'ברוך ששומר' עד 'מהלל בתשבות', ואחר כך 'מהלל ללוד' עד 'מעשה ועד עולם הללויה', ואחר כך 'הללו את יי מן השמים' עד 'לכבי ישראל עם קרבו הללויה', ואחר כך 'הללו אל בקדשו' עד 'כל הנשמה תהלל יה': הגה ואם יש לו שהות (ד) יותר יאמר 'הודו לה' (ב) קראו' (ה) עד 'יהוא רחום', וידלג עד 'יהוא רחום' שקדם 'אשרי', כי בימים אינו רק פסוקים (ג) מלקטים (הנהגות מיימוני פ"ז מה' תפלה), ואחר כך 'ישתבח', ואחר כך יוצר וקריאת שמע ובכריותיה, ויתפלל עם הצבור. וזאת אין שהות כל-כך, וידלג גם מזמור 'הללו את יי מן השמים': הגה אם עוד אין שהות, לא יאמר רק 'ברוך ששומר' ו'מהלל ללוד' ו'ישתבח' (הרא"ש וזה"ר פרק אין עומדין): וזאת כפר התחילו הצבור יוצר ואין שהות לומר פסוקי דומרה אפילו בדלוג, (ו) יקרא קריאת שמע (ד) ובכריותיה עם הצבור (ז) ויתפלל עמהם, ואחר כך יקרא כל פסוקי דומרה בלא ברכה שלפניהם ולא של (ה) (ח) אחריהם: הגה (ט) ומקל מקום יאמר

באר היטב

(ב) דומרה. המגיד הזהיר לבית הכנסת לבוא לבהכ"נ בהשקפה כדי שיוכל להתפלל בסדר ולא בדלוג, כי העושה כן מהפך הצורות, סדר הא"י. והרבה אנשי מעשה נוהגים להתפלל בסדר מטעם זה אפילו אם אחריו לבוא לבהכ"נ. אבל בתשובת חכם צבי סי' לו כתב שמה שקובץ בספר הזהיר שיש להתפלל על הסדר הינו כשאנו מתפלל עם הצבור, אבל אם אחר לבוא לבהכ"נ ובא כשהצבור מתפלל כ"ע מודר דידלג כדי להתפלל עם הצבור ע"ש, וכן"פ הפ"ח בס"י נ ע"ש: (ג) קראו. נקט כלל זה בדרך, דכל הללויה הם קודמין להודו לה' קראו, והינו אם אין שהות להתפלל הללויה והודו לה' קראו תחתיה הודו לה' קראו מפני הללויה, דעקר פסוקי דומרה הם מתחלה ללוד עד כהתיה. ונכתב דויד ג"כ קודם להודו לה' קראו אבל לא קדם הללויה, עמ"א: (ג) מלקטים. ובספר ל"ח פרק אין עומדין האריך בזה ונעלה דאם יש שהות יאמר גם מזמור לתורה ע"ש: (ד) ובכריותיה. ואם בא סמוך לקריאת שמע, אם יוכל להתחיל ביוצר שגוע להתפלל ל"ח עם הצבור יעשה, דעקר קפידא שיתפלל ל"ח עם הצבור, הנהגות י"ג, עמ"א: (ה) אחריהם. והינו

שערי תשובה

(ב) דומרה. עב"ט. ובש"צ כתב בשם מ"מ דאין חלוק בזה, דאפילו מי שאינו רגיל להתפלל בתמידות עם הצבור שאינו משכים כ"כ מ"מ אם ארע לו איזה פעם שקב לבהכ"נ ומצא צבור בסוף פד"ו יעשה כמ"ש בש"ע דעכ"פ יש לו לזכות בפעם זה כו'. ובספר יוסף אמן כתב על דברי הש"ע שמי שאינו חרד להשכים לתפלה ואם יתפלל כנ"ל אז על הרוב לא יוכל לומר הנמירות הקבועים קדם חפלה ופסיד ברכות ב"ש וישתבח, אז אין לו לשנות מטעם ששכחו חכמים בברכות. ובש"ע כתב דהכ"נ לא קאמר אלא ככה"ג שכל הרב כו' וגם שלא הקפיד רק על ברכות ב"ש וישתבח דהינו שהוא מתאחר עד שיצטרף להתחיל יוצר אור שפסיד הברכות לגמרי, אבל מי שזכור לומר הברכות עם קצת זמירות יש לו לעשות כהש"ע וקמ"ש הח"צ ו"ל ע"ש. ואמנם כ"ו מורי במתאחר, אבל מי שדרכו להתפלל בתחילת וקמ"ש שפא בתחלת התפלה אין יכול להתפלל בשוה, לא יעיל להתפלל עמם: יחד כיון שהוא מתאחר לאט ובמתן, ואם יתפלל עמם בשוה יפסיד הפניה, והוא יוכל להתחיל ביוצר שגוע להתפלל ל"ח עם הצבור, הנהגות י"ג, עמ"א: (ה) אחריהם. והינו

משנה ברוכה

א (א) אם בא. אכל לכתחלה ראוי לבוא לבית הכנסת בהשקפה כדי שיוכל ללוד, (ב) כי קתבו הספרים שהמגיד הזהיר לבית הכנסת לבוא לבית הכנסת בהשקפה כדי שיוכל להתפלל בסדר ולא בדלוג, כי העושה כן מהפך הצורות, והרבה אנשי מעשה נוהגים להתפלל בסדר מטעם זה אפילו אם אחריו לבוא לבית הכנסת. אבל בתשובת חכם צבי סימן לו כתב, שמה שקובץ בספר הזהיר שיש להתפלל על הסדר הינו כשאנו מתפלל עם הצבור, אבל אם אחר לבוא להתפלל עם הצבור ע"ש, ואפילו (ב) מי שאינו רגיל להתפלל עם הצבור מתפלל, כלי עלמא מודו דידלג) כדי להתפלל בצבור, וכן פסק הפרי חדש בסימן נו"ן. ואפילו (ג) מי שאינו רגיל להתפלל עם הצבור בתמידות, שאינו משכים כל-כך, מפל מקום אם ארע לו איזה פעם שקב לבית הכנסת ומצא להצבור בסוף פסוקי דומרה, יעשה כמו שקובץ בלחן ערוך, דעל-כל-פנים יש לו לזכות בפעם זה להתפלל עם הצבור: ועין בשערי תשובה ודוקא אם יוכל לומר על-כל-פנים ברוך ששומר ואשרי וישתבח, ועין מה שכתבנו לקמן בשם המשפנות יעקב: (ב) בסוף פסוקי דומרה. רוצה לומר, אחר שנגמרו התפלות על ראשו) יהיו עומדים הצבור בסוף פסוקי דומרה. ועין מה שכתבנו לקמן בשם המשפנות יעקב: דאם נתאחר לבוא יקרא על-כל-פנים לומר קדם שיתחיל להתפלל, ברכת "על נטילת ידים" ו"אלהי נשמה" ובכרת התורה ודאי לאו הכי, דעת הפרי חדש ב"אלהי נשמה" שלא יאמר אחר התפלה כי יצא בכרפת "מחיה המתים", ועין בסוף הסימן מה שכתבנו בזה, ובכרפת התורה יש דעות בזה בסימן מז סעיף ח אם לא לומר מיד אחר התפלה, עין שם, ו"נטילת ידים" לא נהגו רק קדם התפלה: (ג) אומר נכו'. כדי שיהיה יוכל להתפלל עם הצבור, כי התפלה עם הצבור רצויה ומקבלת לפני הקדוש ברוך הוא: (ד) יותר. רוצה לומר, יותר מכדי שיעור האמירה מ"מהלל ללוד" וכל הללויה עד "כל הנשמה תהלל יה", דהם קודמים מדינא לאמירת "הודו", שהם הם עקר פסוקי דומרה [מ"א והגר"א]. וכתב המגן אברהם עוד, דאמירת "וידלג" עד "לשם תפארתך" גם" פן קודם ל"הודו לה' קראו", אבל לא קדם הללויה: (ה) עד 'יהוא רחום'. כתב הח"א אדם: בשבת ידלג המזמורים שמוסיפין בשבת מן "למנצח" עד "יהי כבוד" ויאמר כמו בחל, כי הם תדירים; ואם יש שהות יותר יאמר "למנצח" ו"ללוד בשנותו" ו"תפלה למשה", והם קודמים לשאר מזמורים [כדאיתא בזהר]. עוד כתב דבשבת מחזיק לומר "נשמת", והיא נקראת [בפסחים ק"ח] 'ברכת השיר', ומוטב שידלג מזמורים: ואם אין לו שהות כלל, יאמר ברוך ששומר ומהלל ללוד ונשמת וישתבח, עין שם: (ו) יקרא קריאת שמע. ובתשובת משפנות יעקב האריך בזה והוכיח דבכרת ברוך ששומר וישתבח תקנה קדומה היא מימי התנאים, ועל-כן מוטב להתפלל ביחודי משדלג לגמרי ברכת ברוך ששומר וישתבח. אף (ג) אם לא יצטרף ללדלג לגמרי, שיוכל לאמר ברוך ששומר ואשרי וישתבח בעת שהחזן מאריך המלות מיוצר והלאה, לכלי עלמא יעשה כן, דעקר קפידא הוא שיתפלל תפלה שמונה עשרה עם הצבור בלחש. אף פשוט דכל זה הוא בתנאי דעל-ידו לא יחסר מצות קריאת שמע כדין המבאר לקמן בסימן סא, דלא דחינו מלקים המצוה בתקונה בשביל תפלה בצבור: (ז) ויתפלל עמהם. אבל אם לא יגיע לתפלה צבור שמונה עשרה אפילו אם יתחיל ב"יוצר אור", לא יתחיל כלל לכלי עלמא, רק יתפלל בסדר בלא הצבור; ולא יתפלל השמונה עשרה לבד עם הצבור, דסמיכת גאלה לתפלה בשחרית עדיף מתפלה בצבור [ב"י וד"מ בס' ר"ל]: (ח) אחריהם. דהינו ברוך ששומר וישתבח, כי לא נהגו לרב הפוסקים כי אם קדם התפלה: (ט) ומקל מקום יאמר. רוצה לומר, (ד) שמחזיק לאמר אחר התפלה אם לא אמר קדם התפלה. ועין לעיל בסימן מז סעיף ח לענין ברכת התורה, ובמשנה ברוך שם בסעיף קטן יז מה שכתבנו בשם אליה רבה; ועין בפרי חדש שכתב דגם ברכת "אלהי נשמה" לא יאמר אחר התפלה, שפיר נצא בכרפת "מחיה המתים", ועין בפרי מגדים שכתב דמדברי הרמ"א לא משמע כן, וכן בספר מאמר מרדכי חולק עליו, וכן בשערי תשובה בסימן ו' כתב דמסתבר דלא יצא וכן משמע מבאר הגר"א בסימן זה, ועין בבאור הלכה. ומפל מקום יותר טוב לכתחלה לצאת אלכא דכלי עלמא, דהינו שאם התחיל

שער הציון

(ב) באר היטב: (ב) מאמר מרדכי: (א) פשוט: (ד) הגר"א:

